

bok recensioner

En utmärkt lärobok inom ett eftersatt ämne

STAFFAN BERGSTRÖM

Mödrahälsovård i u-land

(Boken, som är på ca 200 sidor, kan billigast beställas direkt från författaren, pg 6670103. Priset är 95 kronor, porto tillkommer, för närvarande 12 kronor).

Denna bok är den första av två böcker av samma författare, varav den andra behandlar "Förlossningsvård i u-land".

Inledningsvis orienteras läsaren om storleksordningen av ett försummat globalt problem: Cirka 500 000 mödradödsfall sker årligen i världen och 99% av dessa dödsfall sker i tredje världen. En kvinna i Bangladesh har 600 gånger så stor risk som en kvinna i Sverige att under sin livstid dö i samband med graviditeten. 95% av de spädbarn som förlorar sina mammor i samband med förlossningen är döda inom 5 år.

Även om boken i första hand vänder sig till hälso- och sjukvårdspersonal med inriktning på u-landshälsovård, hoppas jag att den når en bredare läsekrets. Författaren är läkare, men har undvikit att skriva en medicinsk lärobok i ämnet mödrahälsovård i u-land. Medicinsk kunskap om viktiga sjukdomar och graviditetstillstånd finns naturligtvis i boken, liksom handfasta behandlingslinjer. Mot bakgrund av resursknappheten i u-län-

der ägnas också begreppet "relevant teknologi" stort utrymme. I boken finns många exempel på enkla diagnostiska metoder och sanitära profylaktiska åtgärder. Majoriteten av alla graviditeter i världen sker utanför den organiserade hälsovårdens ram. En del av boken ägnas därför åt betydelsen av antropologisk kunskap och traditionell mödravård.

Även om boken ibland endast översiktligt förmedlar kunskap över ett brett fält, blir slutomdömet att detta är en mycket viktig bok. Det är sannolikt det första försöket att på något språk skriva en lärobok som täcker ämnesområdet "Mödrahälsovård i u-land". Boken tjänar väl sitt syfte som introduktion inom området.

Sven Chattingius

Ett stråk av primitiv kommunikation

THOMAS HOGDEN

Projektiv identifikation och psykoterapeutisk teknik

Natur o Kultur Sthlm 1987

"Om du inte är, vad jag behöver att du ska vara, så existerar du inte för mig."

Med den innebörden kan klienten i en terapeutisk relation omedvetet och utan verbal kommunikation pressa terapeuten att handla i enlighet med klientens önskningar.

En sådan psykologisk process, där klienten omedvetet förmedlar en modell av sin inre värld och får terapeuten att vara med och iscensätta delar av denna inre värld, benämnes *projektiv identifikation*.

Begreppet präglades av Melanie Klein och är framsprunget ur hennes kliniska arbete med barn.

I hennes artikel från 1946, "Notes on schizoid mechanisms" beskrevs innebörden av projektiv identifikation för första gången.

Med projektiv identifikation avsåg Melanie Klein en form av tidig kommunikation en psykologisk process, med vars hjälp spädbarnet gör sig av med smärtsamma upplevelser, "onda" delar av självet, genom att projicera in det i någon annan person, vanligtvis modern och få henne att uppleva och handla i överensstämmelse med det projicerade.

Processen fungerar också som försvar, då spädbarnet härigenom befrias från att förgöras inifrån av de hotfulla upplevelserna. Någon, modern, härbärger dem.

Många företrädare för olika riktningar inom psykodynamiskt tänkande har beskrivit denna process utan att använda begreppet projektiv identifikation.

En som arbetat vidare med begreppet och utvidgat dess innebörd är Thomas H Odgen, numera verksam i USA. Han har tidigare under flera år varit verksam vid Tavistock Clinic i London.

I ett antal artiklar under 70-talet har Odgen berikat kunskapen om den terapeutiska interaktionen via olika aspekter av projektiv identifikation. 1982 utkom han med den bok, som nu översatts till svenska med titeln "Projektiv identifikation och psykoterapeutisk teknik".

Odgen visar här att mycket av barnets primitiva, icke-verbala kommunikation finns med som ett stråk också i mogna funktionsformer av mänskligt samspel "vi har alltid ett omedvetet krav på och en förväntan om att den andra personen ska veta exakt, vad vi känner."

Odgen fokuserar på hur mycket av det, som sker i den terapeutiska relationen, med hjälp av kunskapen om projektiv identifikation, kan tydliggöras och bli begripligt. Odgen redogör utförligt för vad begreppet rymmer och pekar också på processens psyko- genes, hur fenomenet uppkommit, i ett utvecklingspsykologiskt sammanhang och hur processen fungerar såväl som kommunikation som objekt anknytning. Han ger konkreta exempel på hur projektiv identifikation kan

kännas igen i det kliniska arbetet och belyser svårigheterna för terapeuten att hantera de projicerade upplevelserna så att de kan återinternaliseras av klienten och bidra till hennes/hans psykiska utveckling.

Slutligen formulerar Odgen en "henhetssyn" på schizofreni. Han levandegör med kliniskt material, hur lösningen av den schizofrena konflikten passerar genom fyra stadier från icke-upplevelse via den projektiva identifikationens stadium och den psykotiska upplevelsens stadium till det symboliska tänkandets stadium. Ett särskilt kapitel ägnas åt den tålmodiga behandlingen av det schizofrena tillståndet av icke-upplevelse, där så småningom vaga tecken i interaktionen antyder att en projektiv identifikation äger rum och därmed att det psykiska växandet har tagit sin början och förhoppningsvis kan gå vidare.

Odgens bok erbjuder en spännande och kunskapsberikande läsning för alla som är intresserade av mänskligt samspel. Speciellt rekommenderas boken till de som i professionen har med människor att göra.

Margareta Hedén-Chami

Klargörande om produktivitet men föga om effektivitet

BENGT JÖNSSON, CLAS RHENBERG

Effektivare sjukvård

168 sidor. Stockholm: *Almqvist & Wiksell/Norstedts*, 1988

Bokens titel kan ge en föreställning om att det rör sig om en debattbok om sjukvårdens *effektivitet*. I själva verket är det en lärobok i sjukvårdsekonomi med tonvikt på olika metoder att mäta *produktivitet*. Författarna själva definierar effektivitet som "förhållandet mellan de effekter eller resultat som uppnås genom en verksamhet och de kostnader dessa är förknippade med. Produktiviteten däremot anger förhål-

landet mellan resursinsats och prestation. I produktivitetsstudier studeras således inte vad som händer efter att en vara eller tjänst har överförs till konsumenten."

Som lärobok och som introduktion i sjukvårdens organisation och ekonomiska styrsystem torde boken fungera mycket bra. Den innehåller goda och aktuella översikter av olika styrsystem, tex DRG (prospektiv ersättning via diagnosrelaterade grupper) och populationsbaserad resursfördelning. Sådana översikter är svåra att återfinna i annan svenskspråkig och delvis också i internationell litteratur. Det avsnitt som närmast motsvarar boks titels debattkaraktär behandlar frågan om privat eller offentlig hälso- och sjukvård. Det utmynnar i ett förslag om försöksverksamhet med kontraktstyrning, närmast med målsättningen att ge incitament till ökad produktivitet och effektivitet.

Den som har praktisk erfarenhet av hälso- och sjukvårdsekonomi och viss beläsenhet inom området finner sannolikt framställningen en smula ytlig. Författarna har av någon anledning sett som sin uppgift att försvara produktivitetsmätningarnas berättigande. Självfallet måste man hålla med dem om att det är orimligt att anklaga metoder för produktivitetsmätning för att de inte mäter effektivitet. Man efterlyser dock en mera ifrågasättande attityd till lämpligheten att använda uteslutande produktivitetsmått som styrmedel i en situation med krympande ekonomiska resurser. Man saknar också en diskussion av vilka uppgifter sjukvården har i samhället utöver att producera egentlig sjukvård. Särskilt vid jämförelsen mellan privat och offentlig sjukvård och vid tillämpning av populationsbaserad resursfördelning måste det vara viktigt att inte glömma bort sjukvårdens utbildningsinsatser och regionalpolitiska betydelse.

Bengt Wadman

Vägen till en harmonisk kropp

JACQUES DROPSY

Den harmoniska kroppen. En osynlig övning

Intresset för människans kropp och dess reaktioner på positiva och negativa stimuli har de senaste decennierna påtagligt ökat i det västerländska samhället. Flertalet människor har ökat sitt tempo både i arbete och på fritid. De spänningar vi lever i tar sig ofta uttryck i kroppsliga symtom. Vi som arbetar inom den somatiska hälso- och sjukvården såväl som de som verkar inom den psykiatriska sektorn märker hur kroppen styckats upp i delar och att människor har svårt att se sin kropp som en fungerande enhet. Det verkar som om den mera vore till besvär än till glädje.

Bristen på kunskap om den egna kroppen är en faktor, attityder till och acceptans av den egna kroppen en annan. Trots det utbud av olika former av kroppsträning och avslappning som idag står till buds individuellt eller i grupp, saknas tycks det fortfarande tillåtelse att njuta av vår kropp, glädjas i den. Det har åter igen blivit för mycket av prestationsiver och krav över att "också hinna motionera för att må bra".

En helt annan väg att gå visar oss Jacques Dropsy i sin senaste bok "Den harmoniska kroppen". För den ambitiösa, prestationsfyllda läsaren kan den i förstone synas enkel i sin uppläggning. Syftet med de av författaren noggrant angivna övningarna är att nå fram till en symbios mellan aning, frihet, mental närvaro och balans. Författaren, som är både utbildad dansare, mimartist och psykoterapeut, arbetar med skapande konstnärer och har här i Sverige varit verksam bla vid Rättviks meditationscentrum.

Insiktsfullt och ibland med ett poetiskt bildspråk förmedlar Jacques Dropsy kunskaper om muskulaturen och dess funktion så lättfattligt att övningarna kan tillämpas av vem som helst utan förkunskaper. Han har valt ett fåtal övningar som alla omfattar

andningen. Med en medveten stegring i svårighetsgrad motsvarande barnets motoriska utvecklingsfaser lotsar han oss utan brådska vidare till större självkänedom. Det mest påtagliga i boken är det lugn den förmedlar genom att tillåta oss att gå ner i varv och därmed medvetet uppleva hur kroppen svarar på andning stillhet. Följer vi hans råd att dagligen avsätta en viss tid för träning på detta vis får vi kanske så småningom tillgång till våra egna helande krafter. Det är i alla fall ett annorlunda sätt att presentera begreppet helhetssyn.

Jag kan rekommendera denna bok till var och en som är intresserad av egen vård, förebyggande vård och till dem, som i sitt arbete med människor söker ökade insikter i kroppskänedom.

Astrid Fahlerantz

Våra recensenter

Sven Cnattingius är tf klinisk lärare vid institutionen för socialmedicin, Akademiska sjukhuset, Uppsala, *Margareta Hedén-Chami* universitetslektor vid institutionen för tillämpad psykologi i Uppsala, *Bengt Wadman* överläkare vid medicinska kliniken, Regionsjukhuset i Örebro, *Astrid Fahlerantz* chefsgymnast vid Sahlgrenska sjukhuset, Göteborg.

Böcker till redaktionen

Stöd- och familjehem för barn med handikapp

Allmänna Barnhuset 1988, ISBN 91-86678-17-5, 103 sid, 30 kr

Kerstin Fredholm

Kvinnors arbetsmiljö

Brevskolan 1988, ISBN 91-574-2035-1, 127 sid

Att arbeta med barn och föräldrar

Socialstyrelsen 1987, ISBN 91-38-09942-X, 132 sid. Socialstyrelsen redovisar 1988:1

Semsterplanering. Tips och idéer

Landstingsförbundet 1988, ISBN 91-85146-42-0, 23 sid

Virginia M Axline

Dibs söker sig själv. Personlighetsutveckling genom lekterapi

Rabén & Sjögren, 3 uppl, 1988, 209 sid, 162 kr

Jacques Dropsy

Den harmoniska kroppen. En osynlig övning

Natur och Kultur 1988, ISBN 91-27-01709, 168 sid, 135 kr

Åke Asplund & Anita Asplund

Vårdträdet

Studentlitteratur, 1988, ISBN 91-44-24311-1, 320 sid, 268 kr

Lars Jacobsson, Lennart Gustavsson & Ellinor Salander-Renberg

Om självmord

Ett diskussionsinlägg från en psykiatrisk klinik Rabén & Sjögren 1988, ISBN 91-29-59203-8, 120 sid, 147 kr

Michael Bohman, Inga Lill Bohman, Eva Sjöholm-Lif

Barndomspsykos

Att känna igen, förstå och behandla Almqvist & Wiksell 1988, ISBN 91-20-06690-2, 196 sid, 227 kr

Sixth International Symposium

Epidemiology in occupational health

Stockholm, Sweden, August 1988, 1988

Arbete och Hälsa, vetenskaplig skriftserie, Arbetsmiljöinstitutet 1988:16, ISBN 91:7464-387-8, 172 sid

Lennart Nordfors

Makten, hälsan och vinsten

Politik från arbetarskydd till arbetsmiljö
Politisk orientering, Studentlitteratur 1985, ISBN 91-44-23331-0, 195 sid

Erland Hofsten & Inger Ermalm-Käreby

Vägvisare i svensk statistik

SCB 1987, ISBN 91-618-0205-0, 238 sid

Lena Larsson

Varför måste Kersti dö?

Norstedts, 1988, ISBN 91-1-883011-0, 282 sid, 162 kr

Thomas Lundqvist & Dan Ericsson

Vägen ut ur haschmissbruket

Studentlitteratur, 1988, ISBN 91-44-27141-7, 130 sid

Socialstyrelsen, Bostadsstyrelsen

Boende för gamla, handikappade och långvarigt sjuka

Socialstyrelsen pm 1988:22, ISBN 91-38-11034-2, 75 sid

Werner Christie

Politik og fag på samme lag?

En bok om planleggin i kommunehelsetjenesten
Tano 1988, ISBN 82-518-2486-9, 224 sid

Jan Jørstad

Sådana är vi

Människokunskap för alla
Natur och Kultur 1988, ISBN 91-27-01771-0, 225 sid, 145 kr

Socialstyrelsen

Att arbeta med barn och föräldrar

Socialstyrelsen 1987, ISBN 91-28-09942-X, 132 sid Socialstyrelsen redovisar 1988:1

Socialstyrelsen

HIV och AIDS i vården

Socialstyrelsen redovisar 1988:6, ISBN 91-38-11031-8, 160 sid